

ПРОУЧВАНЕ

**на иновационния
потенциал на МСП на
територията на
Сдружение с
нестопанска цел
“Местна
инициативна група
Кирково – Златоград“**

2018 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

<i>Въведение</i>	2
<i>ЧАСТ I</i>	
<i>Национален и европейски контекст на иновационния потенциал</i>	2
<i>ЧАСТ II</i>	4
<i>Основни предимства на територията на МИГ</i>	4
1.1. КРАТКА ПРИРОДО-ГЕОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА	5
1.2. ПРИРОДО-ГЕОГРАФСКИ ПРЕДИМСТВА	10
2.1. СОЦИАЛНА СФЕРА	11
2.2. ПРЕДИМСТВА НА СОЦИАЛНАТА СФЕРА	13
3.1. ИНФРАСТРУКТУРНАТА ОСИГУРЕНОСТ	14
3.2. ПРЕДИМСТВА НА ИНФРАСТРУКТУРНАТА ОСИГУРЕНОСТ	18
<i>ЧАСТ III</i>	19
<i>Анализ на икономическото развитие на територията на МИГ</i>	19
1. Обща характеристика на икономиката	19
2. Основни икономически показатели на предприятията на територията на МИГ Кирково - Златоград	20
3. Изпълнение на проекти от бизнеса за подобряване на конкурентоспособността на предприятията на територията на МИГ (финансирани проекти от ОПК 2007 – 2014 и ОПИК 2014 – 2020)	25
4. ПРЕДИМСТВА НА ИКОНОМИКАТА	26
<i>ЧАСТ IV</i>	26
<i>Анализ на иновационния потенциал на МСП на територията на МИГ</i>	26

Настоящото проучване е извършено в изпълнение на Договор за услуга рег. № У-04/ 19.11.2018 г., подписан между СДРУЖЕНИЕ С НЕСТОПАНСКА ЦЕЛ “МЕСТНА ИНИЦИАТИВНА ГРУПА – КИРКОВО - ЗЛАТОГРАД и „Интеладвайзърс“ ЕООД с предмет „Извършване на проучвания на територията на Сдружение с нестопанска цел “Местна инициативна група Кирково – Златоград“, Дейност 1 „Проучване на иновационния потенциал на МСП на територията на МИГ“, съгласно чл.1, ал.2 от Договора.

Въведение

Контекст на проучването, съгласно Договора:

Темата на проучването е актуална и то е необходимо, защото иновационният потенциал на МСП би повлиял върху ключовоопределящите параметри от развитието на територията. Ще стимулира представители на МСП към иновативен подход, ще повиши конкурентоспособността на местната икономика и ще повиши експортния потенциал на заинтересованите страни от стопанския сектор. Това е в пряка връзка със СЦ 1, Приоритет 1.2.1 от Стратегията. Ще стимулира кандидати по мярка ИК-2.

Настоящият документ изследва иновационния потенциал и предприемаческата активност на частния сектор на територията на МИГ Кирково – Златоград. За изследването са използвани наличните статистически данни от НСИ на общинско ниво за периода 2014 г. и данните на областно ниво, свързани с иновационната активност за периода 2012 – 2016 г. Извършен е анализ на наличните изследвания на иновационния индекс на страните от ЕС, с цел да се определят предпоставките за развитие на иновационния потенциал на бизнеса в национален контекст.

ЧАСТ I Национален и европейски контекст на иновационния потенциал

Иновационен потенциал на България

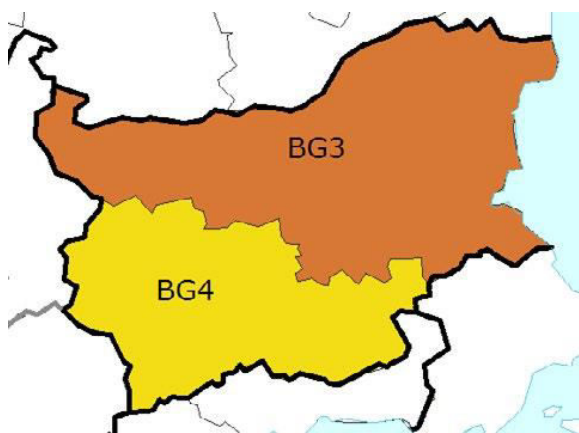
Годишният доклад на Съюза за иновации за 2017 г. осигурява сравнителна оценка на научните изследвания и иновациите на държавите-членки на ЕС-27 и относителните силни и слаби страни на техните системи за изследвания и иновации. Той помага на държавите-членки да оценят областите, в които те трябва да съсредоточат усилията си, за да се даде тласък на техните резултати в областта на иновациите. На всеки две години индексът на Съюза за иновации е придружен от Регионален иновационен индекс, какъвто е наличен за 2017 г.

Основни резултати от изследването на Регионалния иновационен индекс за 2017 г.¹ поставят България в дъното на класирането (предпоследно място преди Румъния), в най-ниската категория - **скромни новатори**, с показатели доста под средните за ЕС. В тази категория през 2017 г. попадат единствено България и Румъния. Разлика обаче се наблюдава между Северна и източна България и Югозападна и южна-централна България, както са разделени териториално изследваните региони.

¹ Източник: Европейска комисия, Regional Innovation Scoreboard 2017 (https://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/regional_en)

Данните са представени в следващата таблица:

NUTS	Регион	РИИ ² 2017	Ранк	Група	Промяна ³
BG3	Северна и Източна България	39.3	211	Скромни новатори	-0.7
BG4	Югозападна и Южна централна България	51.3	194	Умерени новатори	2.3

България като страна е **скромнен новатор**. България включва два региона от NUTS 1. Северна и Източна България (BG3) е скромен иноватор, чието представяне е намаляло.

Югозападна и Южна централна България (BG4), включва столицата София и е една категория по-напред, в група умерени иноватори, за които производителността се е подобрила.

Данните за предходните изследвания на Регионален иновационен индекс на страните от ЕС са представени в следващата таблица:

		2009	2011	2013	2015	2017
BG3	Северна и Източна България	33.7	41.0	35.4	38.2	40.3
BG4	Югозападна и Южна централна България	45.0	50.4	44.3	50.8	52.6

Коефициент на резултатите по показатели, изследвани в Регионален индекс за иновации 2017 г. са представени в следващата таблица:

показатели	BG3	BG4
Население с висше образование	0.346	0.522
Учене през целия живот	0.059	0.156
Научни ко-публикации	0.061	0.245
Най-цитирани публикации	0.405	0.267
Разходи за НИРД публичен сектор	0.211	0.391
Разходи за НИРД бизнес сектор	0.126	0.338
Разходи за иновации, различни от НИРД	0.231	0.163
Иноватори на продукти или процеси	0.205	0.190
Маркетинг или организационни иноватори	0.117	0.140
Иновации и нововъведения в МСП	0.194	0.176
Иновативни МСП, които си сътрудничат с други	0.078	0.102
Публично-частни ко-публикации	0.033	0.114
ЕРО патентни заявки	0.072	0.106
Заявки за търговска марка	0.291	0.479

² Регионален индекс за иновации

³ Промяната показва промяната на ефективността във времето, изчислена като разлика между ефективността през 2017 г. спрямо показателя за 2011 г.

показатели	BG3	BG4
Проектиране на приложения	0.477	0.548
Средни и високотехнологични производствени и интензивни услуги	0.366	0.513
Износ на средно и високотехнологично производство	0.307	0.271
Продажби на нововъзникващи и новосъздадени иновации	0.265	0.291

Територията на МИГ – Кирково – Златоград попада в регион BG 4 Югозападна и Южна централна България, който има по-добър иновационен индекс, в сравнение с останалата част от страната, което е добра предпоставка и благоприятства развитието на иновационния потенциал на МСП на територията на МИГ. Коефициентите на човешкия капитал „население с висше образование“ и „учене през целия живот“ за Югозападна и Южна централна България са с по-благоприятни стойности което е много важно за развитието на иновационния потенциал. В по-голямата част от изследването на Регионалния индекс за иновации районът, в който попада МИГ-Кирково – Златоград изпреварва останалата част от страната.

ЧАСТ II Основни предимства на територията на МИГ

Териториален обхват и административни граници на МИГ Кирково – Златоград:

Територията на МИГ Кирково – Златоград се намира в Южен централен район (NUTS 2). Двете общини, обхванати от местната инициативна група се намират в административните граници на две различни области – Кърджали и Смолян, като двете общини имат обща териториална граница. На територията на двете общини са включени 81 населени места, от които 1 град и 80 села.

Община Кирково включва село Кирково и още 71 села: с. Априлци, с. Бенковски, с. Брегово, с. Вълчанка, с. Върбен, с. Върли дол, с. Горно Кирково, с. Горно Къпиново, с. Горски извор, с. Гривяк, с. Дедец, с. Делвино, с. Джерово, с. Добромирци, с. Долно Къпиново, с. Домище, с. Дрангово, с. Дружинци, с. Дрянова глава, с. Дюлица, с. Еровете, с. Завоя, с. Загорски, с. Здравец, с. Каялоба, с. Китна, с. Козлево, с. Костурино, с. Кран, с. Кремен, с. Крилатица, с. Кукурък, с. Кърчовско, с. Лозенградци, с. Малкоч, с. Медевци, с. Метличина, с. Метличка, с. Могиляне, с. Мъглене, с. Нане (към 31.12.2016 г. е с 0 жители, но все още не е заличено), с. Орлица, с. Островец, с. Пловка, с. Подкова, с. Пресека, с. Първенци, с. Първица, с. Растник, с. Самодива, с. Самокитка, с. Светлен, с. Секирка, с. Средско, с. Старейшино, с. Старово, с. Стоманци, с. Стрижба, с. Тихомир, с. Фотиново, с. Хаджийско, с. Царино, с. Чавка, с. Чакаларово, с. Чичево, с. Чорбаджийско, с. Шипок, с. Шопци, с. Шумнатица, с. Яковица и с. Янино.

Община Златоград обхваща землищата на 9 населени места – град Златоград и 8 села: с. Аламовци, с. Долен, с. Ерма река, с. Кушла, , с. Пресока, с. Старцево, с. Страшимир, с. Цацаровци.

В следствие на обезлюдяването в последните години, 3 от селата на територията на МИГ Кирково - Златоград са напълно обезлюдели, а в още 6 населени места са регистрирани по-малко от 20 жители:

1. *Напълно обезлюдели и заличени през периода 2014 – 2018 г. - с. Мързян и с. Фабрика в община Златоград; с. Бързея в община Кирково;*
2. *Напълно обезлюдяло към 31.12.2017 е с. Нане в община Кирково, но все още не е заличено;*
3. *Само с 1 жител - с. Царино, община Кирково;*
4. *С 2-ма жители - с. Върли дол, община Кирково;*
5. *Между 10 и 20 жители - с. Чавка, с. Костурино, община Кирково;*
6. *Между 20 и 50 жители – с. Светлен (28 жители), с.Метличка (27 жители), с.Първенци (30 жители), с.Секирка (29 жители), с. Шипок (26 жители) и с. Чичево (48 жители) – общо 6 села в община Кирково; с.Пресока (43 жители) – община Златоград.*

Населените места с жители между 20 и 100 човека на територията на местната инициативна група са общо 23, заедно с гореизброените - общо 28 малки населени места са почти обезлюдели или с много висок риск от обезлюдяване през следващите години. Процесът на обезлюдяване на малките населени места е проблем в цялата страна и за съжаление този процес е почти необратим. Само през 2015 и 2016 г. 2 села от община Златоград и едно от община Кирково са заличени.

Настоящата част представя основните изводи за териториалните, социални и инфраструктурни предимства на територията на МИГ Кирково – Златоград, без да включва детайлното описание на настоящата ситуация, налично в редица публични документи на двете общини, в т.ч. Общински планове за развитие и секторни планови документи, както и данни, представени в Стратегията за ВОМР на МИГ Кирково – Златоград.

1.1. КРАТКА ПРИРОДО-ГЕОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА

МИГ има ключовото географско положение и трансграничното им значение - на територия на двете общини са разположени ГКПП Златоград-Ксанти и Маказа – пресечни точки между Република България и Република Гърция, **което представлява изключителен потенциал за устойчиво икономическо развитие, чрез по-лесното достигане на бизнеса до чужди пазари** и нарастване на туристическия поток. Територията на МИГ Кирково - Златоград е с общата площ 713,8 кв. км.

Община Кирково се намира на територията на област Кърджали. Община Кирково е втора по население и трета по територия в област Кърджали. Разположена е в региона на Източните Родопи върху площ от 538 кв.км. Граничи с общините Крумовград, Златоград, Джебел и Момчилград. Южната граница на общината съвпада с държавната граница с Република Гърция. Община Златоград е част от общините на територията на област Смолян, разположена е на границата между ридовете на Западните и Източните Родопи. Намира се на около 300 км от столицата – София, на около 70 км от международно-известния курортен комплекс Пампорово и на 55 км югоизточно от областния център град Смолян. Златоград е най-южният български град и е разположен само на 4 км от българо-гръцката граница и на 75 км от Бяло море. На изток Община Златоград граничи с общините Кирково и Джебел, на север с община Неделино, а на запад с общините Мадан и Рудозем. Южната ѝ землищна граница съвпада с границата на Република България с Република Гърция. Територията на общината е 173.4 кв.км., която е 5.41 % от тази на Смолянска област и 0.2 % от тази на страната.

В структурата на поземления фонд най-голям дял заемат горските територии – 475 720,44 които представляват 64,02% от общата площ на територията на МИГ, като техният най-голям дял се запазва и във всяка от двете общини. Териториите за селско стопанство заемат 31,70 % от площта на МИГ. Площта, обхваната от населени места, урбанизирани територии и транспорт възлиза на 3,2%.

Таблица 1 *Баланс на територията на МИГ Кирково – Златоград (2016 г.)*

Вид на територията по предназначение	КИРКОВО		ЗЛАТОГРАД		ОБЩО	
	Площ (дка)	Дял (%)	Площ (дка)	Дял (%)	Площ (дка)	Дял (%)
<i>Населени места</i>	16152.55	2.84	4772.95	2.75	20925.50	2.82%
<i>За нуждите на селското стопанство</i>	208296.93	36.58	27241.02	15.69	235537.95	31.70%
<i>За нуждите на гоското стопанство</i>	336620.82	59.11	139099.62	80.12	475720.44	64.02%
<i>За нуждите на транспорта</i>	2298.68	0.40	521.48	0.30	2820.16	0.38%
<i>Водни течения и водни площи</i>	6074.45	1.07	1936.16	1.12	8010.61	1.08%
<i>Добив на полезни изкопаеми</i>			44.78	0.03	44.78	0.01%
<i>Без код за вид територия</i>	0.28	0.00				
Общо	569443.72	100.0	173616.01	100.0	743059.45	100.00%

Общата територия на МИГ Кирково - Златоград е 743 059,43 дка. В структурата на поземления фонд най-голям дял заемат горските територии – 475 720,44 които представляват 64,02% от общата площ на територията на МИГ, като техният най-голям дял се запазва и във всяка от двете общини. Териториите за селско стопанство заемат 31,70 % от площта на МИГ, а населените места – 2,82%.

Горите в община Кирково имат икономическо значение като източник на строителна дървесина и дърва за огрев. Горите се стопанисват от Държавно лесничейство „Кирково“, което е най-голямото в региона. В общинския горски фонд основно влизат 19184.6 ха иглолистни гори, 2 689 ха широколистни гори,

издънкови 3 769.7 ха и нискостеблени 69.4 ха. Дейностите по залесяване през последните години са намалили площите на храстовите и издънковите формации.

Благоприятното влияние на горите на територията на община Кирково може да се използва за развитието на лова и привличането на туристи. Територията на общината е богата на билки (жълт кантарион, мащерка, белодона, медицински иглика и др.) Възможностите за пълноценно използване на горските площи изискват необходимостта от провеждане на нова залесителна политика, обогатяване на горския фонд с нови видове с цел отглеждане на горски плодове. Това дава възможности за развитие на специфични икономически дейности - събиране на гъби, плодове и билки. В горите живеят различни животни - лисица, вълк, сив заек дива свиня, сърна и др. От птиците разпространени са - фазан, керкenez, сойка, полски врабче, скален орел, скален гълъб и др. Разнообразната флора и фауна се добра предпоставка за развитие на екологичен, ловен и рекреативен туризъм.

Общата територия на **община Златоград** е 173,62 кв. км. В структурата на поземления фонд най-голям дял заемат горските територии – 14 062,4 ха, който представлява 81 % от общата площ на общината.

От общата площ на горските територии, залесената площ е 94,4%, а незалесената е 5,6%. Разпределението на площта по видове собственост е както следва:

- Държавни гори – 13 096 ха, или 93,13%
- Гори на физически лица – 898,3 ха, или 6,38 %
- Гори на религиозни организации – 6,7 ха, или 0,05 %
- ВСО – 61,4 ха, или 0,44%.

В чл. 5, ал. 1 от Закона за горите се допуска класифициране на горите в съответствие с преобладаващите им функции. Класифицирани по този начин, горите на територията на общината са следните:

- Защитни – 3200.7 ха, или 22,76%
- Специални – 50,3 ха, или 0,36 %
- Стопански – 10811,4 ха, или 76,88 %.

Защитни са горските територии за защита на почвите, водите, урбанизираните територии, сградите и обектите на техническата инфраструктура; горната граница на гората; защитните пояси, както и горите, създадени по технически проекти за борба с ерозията. Специални са горите в защитени територии, територии за развъждане, а стопанските са тези, в които преобладаващата дейност е свързана с добив на дървесина.

Разпределението на горската територия по видове гори е посочено в диаграмата по-долу. Относителният дял на иглолистните гори е 48,6%, а на широколистните високоствъблени е 17,4 %.

В горски територии, попадащи в обхвата на Община Златоград, е обявена **защитена местност „Света Неделя”** със Заповед №104/14.02.1980 г. на Комитета за опазване на природната среда, прекатегоризирана със Заповед №РД-

315/31.03.2003 г. на Министъра на околната среда и водите. Защитената местност е разположена върху гори и земи, попадащи на територията на общините Златоград и Неделино. Частта, попадаща в Община Златоград, е в размер на 4,7 хектара.

Общата земеделска земя в община Кирково към 2010 г. е 200 335 дка, от която обработваемата земя възлиза на 94 175 дка или 47 %. Площта на пустеещата земя е 15 % от общия селскостопански фонд. Земеделието в общината е с моноотраслова структура и ниска ефективност. Традиционно най-широко застъпени са техническите култури – тютюн, слънчоглед, малко захарно цвекло. Застъпено е отглеждането на картофи и фуражни култури. Традиционна техническа култура за община Кирково е **тютюнът**. През последните години използваните сортове тютюни в произвежданите български цигари значително се промени и търсенето на традиционно отглежданите в региона сортове тютюни намаля. Същевременно организацията за селекция на нови сортове беше нарушена и тютюнопроизводителите са оказаха неподготвени за новите изисквания на пазара. Това доведе до спад в сектора и необходимост от намеса на държавата в взаимоотношенията между производители и изкупуващи организации. Друга причина за спада в сектора е намаляване качеството на продукцията, следствие от многогодишната употреба на едни и същи земи, които са изтощени и се нуждаят от технически мероприятия за подобряване качествена им характеристика. Отглеждането на тютюна като монокултура в общината се отразява неблагоприятно върху почвената покривка и води до нейното изтощаване и унищожаване.

Общата площ на земеделските територии в **община Златоград** към края на 2013 г. е 27 241,017 декара, което представлява 15,7% от общата площ на общината. При разпределението на територията за земеделие е в най-голям дял заемат пасищата и ливадите - общо 58%. Следват нивите, които заемат 36,6% от земеделските територии. Трайните насаждения са едва 51.497 дка и други – 1,430.554. Селскостопанският фонд се отличава с високата разпокъсаност на парцелите. Останалата площ от общината се заема от водни басейни и речни корита, територии за добив на полезни изкопаеми, урбанизирани територии и транспортна инфраструктура.

Релефът на община Кирково е равнинно-хълмист до хълмисто-предпланински. В границите на общината попадат северните склонове на Източнородопските ридове – Мъгленик и Гюмюрджински Снежник. Средната надморска височина е 523 м., като най-високата точка е връх Вейката - 1463 м, които е и най-южната географска точка на България. Релефът в община Златоград е с ясно изразен масивен нископланински и среднопланински характер и с хълмист облик, разчленен от широки долини, в които се редуват проломни стеснения. Теренът е силно пресечен, което се обуславя от добре развитата и гъста хидрографска мрежа. Билата на планинските масиви са по-слабо разкъсани и имат заравнен облик. Преобладаващите геоморфолжки форми са дълбоки долове със стръмни скалисти брегове и многобройни притоци.

Климатът на територията на МИГ – Кирково – Златоград попада в Източнородопския нископланински климатичен район на Южнобългарската климатична подобласт. Нископланинският релеф, характерен за територията на община Кирково и част от територията на община Златоград благоприятства навлизането на топлите течения от Бяло море са основни фактори за формиране на климата за по-голямата част от територията на МИГ Кирково – Златоград. Друг фактор са планинските територии (община Златоград), в които се наблюдава понижение на температурата и увеличение на количеството валежи. Характеристиките на релефа на двете общини определят преходно – средиземноморски климат на територията на община Кирково, преминаващ към умерено-континенталният климат на територията на община Златоград в нископланинските участъци. Климатът на територията се отличава с прохладно до умерено лято на територията на община Златоград и продължително и горещо на територията на община Кирково (поради нископланинския релеф). Зимата е сравнително мека и в двете общини. За община Златоград средногодишната температура на въздуха е 12,2°C, за община Кирково тя е между 11°C и 13,2°C. Средногодишната максимална и средногодишната минимална температура в община Златоград са съответно 17,1°C и 4,9°C, като средномесечната максимална е през август (28,4°C), а средномесечната минимална през януари (- 2.1°C).

Хидрография: През територията на МИГ Кирково - Златоград преминава р. Върбица, реката с най-голям модул на оттока в България, с обща дължина 98,1 км и с водосборна площ 1202,8 км². Тя води началото си от вливането на реките Малка река и Голяма река в центъра на гр. Златоград. След Златоград долината на р. Върбица се разширява, става по-слабо залесена и с множество меандри. В района на село Фотиново, община Кирково реката завива на север и запазва тази си посока до устието си, като долината ѝ става много широка. Влива се отдясно в река Арда (в язовир "Студен кладенец"), на 227 м н.в., в района на село Соколско, община Кърджали. И двата притока на реката имат нарушение на естествения си отток чрез съществуващите хидротехнически съоръжения – язовир „Златоград“ на Малка река и хвостохранилище „Ерма река“ на р. Ерма река – приток на р. Голяма река. Освен това, притоци на р. Върбица са реките Неделинска и Кушленска. Терасата на р. Върбица в местността „Пресека“ се използва за водоснабдяването на гр. Златоград, посредством 4 броя водоземни кладенци.

Почвите са основен природен ресурс на територията. В община Кирково най-разпространени са канелените и кафявите горски почви, които се характеризират с маломощен хумусно-алувиален слой и са подходящи за отглеждане на топлолюбиви интензивни култури като **слънчоглед, тютюн, лозя, на трайни насаждения и картофи**. В районите на разпространението им ерозионните процеси са засилени. Почвената ерозия оказва неблагоприятно влияние върху развитието на селското стопанство, като решение на проблема е провеждането на регулярни мероприятия по залесяване. Най-характерни за община Златоград са: канелени горски излужени (9 758,9 ха), кафяви горски -тъмни (1 175,7 ха), кафяви горски-преходни (8 337,1 ха), горски-светли (11 758,9 ха), алувиално-делувиални

(5,9 ха), хумусно-карбонатни (1 107 ха). По поречието на реките Върбица и Кирковска се срещат алувиални и делувиални почви (на територията и на двете общини), образувани от разнороден, включително и грубчастичен наносен материал. Подходящи са за отглеждане на **зеленчуци и коноп** поради голямото количество влага, която получават от почвените хоризонти.

1.2. ПРИРОДО-ГЕОГРАФСКИ ПРЕДИМСТВА

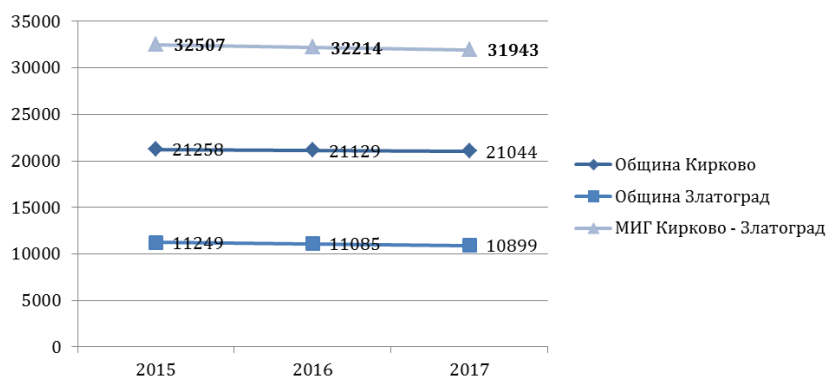
В резултат на проучването са изведени следните основни предимства на територията на МИГ Кирково – Златоград:

- ✓ *Ключовото географско положение - двете общини са с ключово трансгранично значение, тъй като на територия им са разположени ГКПП Златоград-Ксанти и Маказа – пресечни точки между Република България и Република Гърция. Географското положение е потенциал за по-лесно достигане на бизнеса до високо-конкурентни пазари и за нарастване на туристическия поток.*
- ✓ *Наличието на Геотермално находище - Ерма река, което е изключителен потенциал за развитието на територията, уникално и перспективно енергийно и балнеоложко находище не само на местно, но и на национално ниво.*
- ✓ *Полупланинският и планински релеф са предпоставка за силно развитото пасищно животновъдство в миналото и условие за високопланинско животновъдство и в настоящия момент.*
- ✓ *Съхранената и чиста природа, природните забележителности богато биологично разнообразие – редки и изчезващи видове и растения, високата наситеност със защитени територии и зони, могат да бъдат оползотворени за развитие на екологичен туризъм, орнитологичен и други форми на алтернативен туризъм.*
- ✓ *Възможности за развитие на водните ресурси (р. Върбица и нейните притоци) за развитие на водни спортове и спортен риболов.*
- ✓ *Физико-географските условия (преобладаващия планински характер на релефа) и структурата на поземлените ресурси, както и регулираната горскостопанска дейност, са значителен потенциал за развитието на горското стопанство .*
- ✓ *Значителният горски фонд, позволява развитие на целогодишен туризъм в разнообразни алтернативни форми, в т.ч. лов и риболов, развитие на дърводобива и дървопреработването, рационално и екологосъобразно ползване на диворастящите билки, горски плодове и гъби.*
- ✓ *Екологично чистите ливадни треви и лечебни растения са предпоставка за нарастващо развитие на пчеларството.*
- ✓ *Добри екологични характеристики (въздух, почви, шум, ниско замърсяване), които позволяват развитие на екологично земеделие и туризъм.*

2.1. СОЦИАЛНА СФЕРА

На територията на МИГ се наблюдава намаляване на населението. На лице е намаляването на населението, най-вече на хората в трудоспособна възраст, което се дължи на множество причини, от които високите нива на безработица, ниските доходи и др. По данни на НСИ от 31.12.2017 г. населението, живеещо на територията на двете общини Кирково и Златоград е 31 943 души. Динамиката в броя на населението е изследвана за период от 3 години (2015 – 2017) и е представена на следващата фигура:

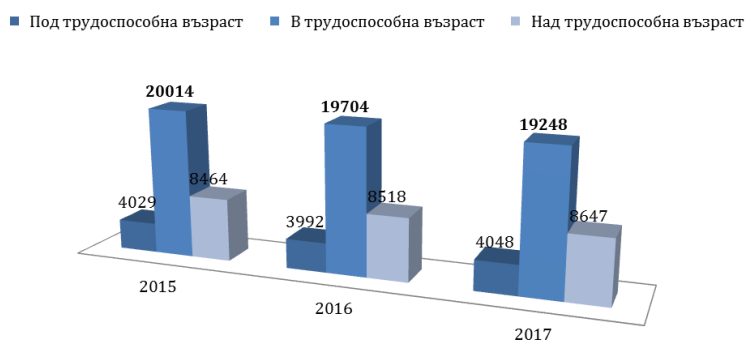
Фигура 1 Динамика на населението на територията на МИГ Кирково – Златоград през периода 2015 – 2017 г.

За изследвания период населението на МИГ Кирково – Златоград намалява с 1,7 % или със 564 души. Намалението на населението за същия период за всяка от двете общини е с близки

стойности, населението на Община Кирково намалява с 214, а това на Община Златоград с 35 души.

Фигура 2 Данни за населението в под, над и в трудоспособна възраст на територията на МИГ Кирково – Златоград през периода 2015 – 2017 г.

Трудоспособното население на територията на МИГ Кирково – Златоград е най-голямата група от населението. През 2017 г. трудоспособното население представлява 60,3 % от цялото население, живеещо

на територията на МИГ (19 248 души), като в началото на изследвания период това съотношение е 61,6 % (20 014 души). Жените в трудоспособна възраст през 2017 г. са 9 045 (45,9 % от трудоспособното население), мъжете – 10 659 (54,1 % от трудоспособното население).

Образователната структура на населението влияе върху местния икономически потенциал, като ограничава или създава възможностите за повишаване конкурентоспособността на местния бизнес и инвестиционната привлекателност на територията.

В следващата таблица е представена образователната структура на населението от преброяването през 2011 г, НСИ:

Таблица 2 Образователна структура на населението

	Кирково		Златоград		общо		дял за страната
	брой	дял %	брой	дял	брой	дял %	
<i>висше образование</i>	1150	5.56%	1188	10.15%	2338	7.22%	20%
<i>средно образование</i>	5657	27.33%	5120	43.75%	10777	33.26%	43%
<i>основно</i>	8810	42.56%	3285	28.07%	12095	37.33%	23%
<i>начално</i>	2851	13.77%	1352	11.55%	4203	12.97%	8%
<i>незавършено начално</i>	1525	7.37%	492	4.20%	2017	6.23%	5%
<i>никога не посещавали училище</i>	659	3.18%	244	2.09%	903	2.79%	1%
<i>деца до 7 г.</i>	47	0.23%	21	0.18%	68	0.21%	0%
население НСИ 2011	20699		11702		32401		

Източник: НСИ

В образователната структура на двете общини има значителна разлика, като община Златоград се характеризира със по-добро образователно ниво. Значителна разлика при община Златоград в сравнение със средната образователна структура на национално ниво има само в дела на висшестите, който в община Златоград е 10,15 % от населението, а за страната този показател е 20 %. От населението на общината, което е над 7-годишна възраст, с висше образование към 2011 г. са 1188 души или 10,15%, като 83% от тях, живеят в общинския център. Със средно образование са 5120 души, или 43,75%, а с основно образование са 28,08 %. Броят на лицата, които никога не са посещавали училище, е само 2,06%, или 244 души от общината.

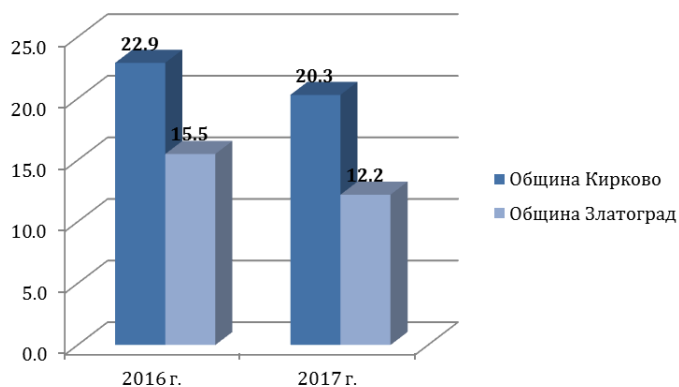
За разлика от община Златоград, населението в община Кирково се характеризира със сравнително по-ниско образователно ниво и професионална квалификация. По категории на образователно ниво на населението, общината значително изостава от средните за страната показатели. Делът на *специалистите с висше образование* е 5,56 % (1150 души), а групата на населението със *средно образование* е 27,33 % (5657 души). Преобладават лицата с *основно и по-ниско образование* – 63,70 % (13186 души) от населението на общината, а дела на *неграмотните* е 3,18 % (659 души). Образователната структура на населението е свързана с развитието на местния икономически потенциал, с възможностите за повишаване конкурентноспособността на местния бизнес и инвестиционната привлекателност на общината. Това налага провеждане на целенасочена политика за развитие на човешкия капитал, като се акцентира върху придобиване на базови професионални умения и ограмотяване на лицата без образование.

Здравеопазване. На територията на община Кирково няма болнични заведения има само едно лечебно заведение за извънболнична помощ – самостоятелна медико-диагностична лаборатория, регистрирана през 2013 г. по данни на НСИ за

изследвания период. Здравното обслужване се осъществява от медицински кадри на индивидуална практика за първична медицинска помощ, чиито брой през 2014 г. е 8 лекари и от медицински кадри на индивидуална практика за първоначална стоматологична помощ - 11 броя. Най-близките болници, от които се обслужва населението на община Кирково са МБАЛ в гр. Момчилград, гр. Кърджали и гр. Златоград.

Болничната помощ в община Златоград се предоставя от МБАЛ „Проф. Д-р Асен Шопов“ ЕООД, която разполага със 70 легла през 2014 г., а използваемостта им е 77,82%. В нея функционират 7 отделения: „Вътрешни болести“, „Детски болести“, „Хирургия“, „Акушерство и гинекология“, „Неврология“, „Физиотерапия и рехабилитация“ и „Образна диагностика“. МБАЛ обслужва населението на три общини **Община Златоград, Кирково** и Неделино, като болницата разполага и с Център за спешна медицинска помощ.

Равнище на безработицата

Равнището на безработица⁴ (по данни на Агенцията по заетостта) през 2017 г. в двете съставни на МИГ Кирково – Златоград общини показва подобряване на показателя в сравнение с 2016 г. В Община Кирково, в която през 2017 г. равнището на безработицата е 20,3 при 22,9 стойност на показателя през 2016

г. За Община Златоград показателят за 2017 г. е с доста по-ниска стойност или 12,2 при 15,5 през 2016 г. Намалващата безработица се дължи и на подобрените икономически показатели и в двете общини за периода.

2.2. ПРЕДИМСТВА НА СОЦИАЛНАТА СФЕРА

В резултат на проучването са изведени следните основни предимства на социалната сфера на МИГ Кирково – Златоград, свързани с иновационния потенциал на бизнеса, развиващ дейност на територията на двете общини Кирково и Златоград:

- ✓ *Осигуреност с човешки ресурси - икономически активното население е 61,2% от населението на двете общини (общо 19 704 лица).*
- ✓ *Благоприятната полова структура на трудоспособното население като цяло е предпоставка за развитие на различни икономически дейности,*

⁴ Определя се като дял на регистрираните безработни лица в бюрата по труда към икономически активното население 15-64 г., установено при Преброяване 2011 г.

предполагащи преобладаваща работна сила от единия или другия пол. Към 31.12.2017 г. жените в трудоспособна възраст са 45,9 % от населението или 9 045, а мъжете 54,1 % или 10 659.

- ✓ Добра образователна структура на населението. Делът на населението с висше образование, живеещо на територията на МИГ (преброяване 2011 г.) е 7,22 % (при 20 % за страната), със средно образование са 33,26 % от населението (при 43 % за страната).
- ✓ Лечебните заведения в община Златоград покриват в известна степен търсенето на медицински услуги от двете общини.
- ✓ Сравнително добро покритие със социални услуги и в двете общини, наличие на ясни планове за разкриване на нови и разширяване на съществуващите социални услуги. Добре развита социална сфера от гледна точка на спецификата на услугите създава потенциал за разширяване на капацитета (броя потребители).
- ✓ Добра обезпеченост с образователни заведения и преподаватели, което е предпоставка за развитие на по-високотехнологични и интензивни на знание икономически сектори, в т.ч. наличие на център за професионално образование в град Златоград с активна лицензия по повече от 100 специалности;
- ✓ Богатото материално и нематериално културно и природно наследство притежават висок потенциал за развитие на културно-исторически и природен туризъм;
- ✓ С показателя на безработицата, Община Златоград и Община Кирково попадат в Списък на общините с или над 25 % по-висока от средната за страната, съгласно ЗАПОВЕД ЗМФ-131/13.02.2018 г. на Министъра на икономиката, за които общини се предвиждат допълнителни стимули за инвеститорите със сертифицирани инвестиционни проекти Клас А, В и приоритетни инвестиционни проекти, като нулев процент данък печалба за инвестиции и др. (На територията и на двете общини към момента няма нито един инвеститор с издаден сертификат по Закона за насърчаване на инвестициите и Правилника за неговото прилагане).

3.1. ИНФРАСТРУКТУРНАТА ОСИГУРЕНОСТ

Пътната мрежа на **община Кирково** включва първокласни пътища (46 км) и третокласни пътища (63 км) второкласни пътища няма. Дължината на общинските пътища към е 295 км.

Стратегическо значение за развитието на община Кирково има първокласният път Е-85, който е част от общоевропейския транспортен коридор №9 (Финландия-Украйна-Румъния-Русе-Хасково-Александруполис).

Реалната експлоатация на транспортния коридор нараства след 9 септември 2013 г. с отварянето на ГКПП „Маказа – Нимфея” при с. Лозенградци, до който води 24-километров асфалтов път от българската страна. По медийна

информация три месеца по-късно това е третият по натовареност пункт между България и Гърция – с над 86 хиляди коли и около 210 хиляди пътници в двете посоки, с прогнозно нарастване на колите до 50 хиляди месечно през лятото на 2014 г.

Железопътният транспорт е представен от железопътната линия Кърджали - Момчилград – Подкова, която осигурява връзката на общината с областния център Кърджали и съседната община Момчилград. Дължината на жп линията на територията на община Кирково е 5.5 км.

На територията на община Кирково няма изградена автогара. В момента ежедневни автобусни превози се изпълняват от и до областния център гр. Кърджали и градовете София и Варна.

Община Златоград се обслужва единствено от автомобилен транспорт. Пътната мрежа на общината е сравнително добре развита, имайки предвид затрудненията, които възникват от пресечения релеф.

Дължината на републиканската пътна мрежа на територията на общината е 28,125 км. Характерно за общината е, че по-голямата част от населените места се обслужват с пътища от републиканската пътна мрежа, които обхващат над 97 % от населението. Това се отнася за селата Старцево, Долен, Ерма река, Страшимир, Цацаровци, Пресока, Фабрика, Кушла. Единствено пътната връзка с. Аламовци - Златоград преминава изцяло по общински пътища.

Важна транспортна артерия, имаща голямо значение за транспортните и икономически връзки за общината е път I-5 Кърджали-Подкова-ГКПП Маказа, който е част от Трансевропейски коридор №9. Пътят преминава на територията на съседната Кърджалийска област. Пътната отсечка дава възможност за бързо транспортиране на произведените в общината и областта стоки, предвидени за износ по направление на ЕС или Централна Азия, като същевременно представлява и предпоставка за развитие на услугите и създаването на малки и средни предприятия в Община Златоград.

Всички населени места са свързани с общинския център.

Представа за степента на изграденост на пътната мрежа в община Златоград дават данните за нейната гъстота – измервана дължина на пътищата (км) на 1000 км² територия.

Експлоатацията на републиканската и местната пътна мрежа създава сериозни затруднения за общината във финансов аспект, особено с увеличаването на транспортния трафик след разкриването на ГКПП „Златоград-Ксанти“. Състоянието на републиканската пътна мрежа е в незадоволително състояние и това налага нейната рехабилитация, като дължината на пътищата от републиканската пътна мрежа, подлежаща на спешен ремонт, е около 20 км. В последните години са изцяло рехабилитирани основно само 2,9 км от РПМ.

Общинската пътна мрежа е с дължина 84,392 км. Състоянието на общинската пътна мрежа в община Златоград е силно влошено и също са необходими спешни

мерки за тяхното рехабилитация. От ремонт и текуща поддръжка се нуждаят около 60% от тази мрежа.

Услугите водоснабдяване и канализация на територията на община Кирково се предоставят от „Водоснабдяване и канализация“ ООД Кърджали. Регионалният генерален план на „ВиК“ ООД Кърджали от юли 2013 г. показва, че дружеството предоставя услугите си в 43 от общо 72 населени места на общината, като обслужените граждани в обхвата на плана са 18 255 жители на общината. Процентът на водоснабдените населени места в община Кирково е 58.90%, което е по-високо ниво от средното за област Кърджали – 50.53%, и по-ниско от средното за страната ниво от 84.6%. Към 2013 г. дължината на разпределителните мрежи е 22.21 км, а на канализационната система – 20.84 км. Останалите водоснабдителни системи в община Кирково – помпени и гравитачни, обслужват райони с население под 2 000 души. Нивото на изграденост на канализационната мрежа в община Кирково е ниско. Съществен проблем при изграждане на канализационната система е икономическата ефективност на инвестициите, които се влияят и от сравнително малкото на брой население в отделните населени места.

Всички населени места от **община Златоград** са водоснабдени, но „ВиК“ оперира водоснабдителните системи в град Златоград, селата Старцево, Ерма река и Долен. Останалите населени места са захранени от собствени водоизточници. Общият брой на абонатите в общината е около 7500, а приблизително 90 % от населението е обхванато от водоснабдителна система и около 60 % с канализационна. При по-продължителни засушавания, режим на водоснабдяването има в селата Ерма река и Долен. Съществуващата водопроводна мрежа е с тръби от различен вид и диаметър (етернитови, стоманени, полиетиленови). Преобладават етернитовите (азбестоциментови) тръби, които са амортизирани, ненадеждни и морално остарели. Те водят до чести аварии и до значителни загуби на питейна вода, както и на влошаване на нейните хигиенни характеристики. Това е основна причина загубите на води да са високи-над 50% за общината. Частичната подмяна на вътрешната водопроводна мрежа на града и селата с нови полиетиленови тръби е извършена през последните години, основно чрез реализирани инвестиции от страна на дружеството и на общината. Основните ефекти от подмяната са свързани с намаляване на загубите и подобряване на хигиената на водоснабдяването. Строителството на канализационната мрежа в Златоград започва през 1962-1963 година и продължава на етапи. Системата е предназначена за битови, промишлени и отпадни води. Изградени са и функционират 22 км мрежа при необходимите – 36 км. Дължината на улици без изградена канализация е около 14 км. Процентът на изграденост е около 61%. Видът на тръбите е приблизително следният: бетонови-90%, полиетиленови – 10%. Делът на населението, обслужвано от канализацията е около 75%.

Пречиствателната станция за отпадъчни води на град Златоград е изградена по работен проект от 2004 година. Изградена е по технологична схема за механично и пълно биологично пречистване на отпадъчните води в биобасейни, оразмерени за работа на режим на „продължителна аерация“ и обеззаразяване на утайките с ултравиолетово облъчване. Излишните активни утайки се третираат в уплътнител и се обезводняват на лентова филтър-преса. ПСОВ е въведена в експлоатация през 2007 година. Намира се в общински имот, находящ се на левия бряг по течението на река Върбица под града. Станцията е собственост на Община Златоград. Експлоатационният ѝ период е 30 години, оразмерена е с капацитет за общо 9913 еквивалент-жители, при $Q_{ср}$ ден = 2632 m³/d в края на експлоатационния период. Според заключенията на "В и К" ЕООД- гр. Смолян, ПСОВ работи нормално и стойностите на показателите са в нормите за категорията на водоприемника. Поради факта, че висок процент от населението не е обхванато от канализация, натоварването е на около 50% от предвиденото. Благоприятен факт е, че до момента дейността на промишлеността в града не е съществен фактор върху работния режим на водоснабдителната и канализационна система на града, включително върху работата на ПСОВ.

Отпадъци

През 2010 г. всички общини на територията на област Кърджали са преминали към обезвреждане на образуваните на своя територия твърди битови отпадъци (ТБО) на общинско депо за ТБО с. Вишеград, общ. Кърджали. От януари 2010 г. общините Кирково, Момчилград, Ардино и Черноочене (от 2006 г.) депонират битови отпадъци в посоченото по-горе депо.

Екологичните проблеми се изразяват главно в замърсяване на почвата от твърди битови отпадъци. В системата на организираното сметосъбиране са обхванати 60 населени места, а извън нея остават 13 селища. В границите на общината са изградени две сметища за твърди битови отпадъци – с. Първица и с. Тихомир. Проблемите, свързани с експлоатацията на съществуващите сметища се изразяват главно в нарастване количеството на битови отпадъци. Това крие сериозни рискове за здравето на местното население и води до замърсяване на околната среда. През 2009 г. по проект финансиран от ИСПА е извършена рекултивация на сметището край с. Първица.

Съществен проблем за община Кирково е отстраняването на нерегламентираните сметища, около населените места, които не са обхванати от системата на организираното сметоизвозване. Това води до замърсяване на почвите и намаляване на техните качествени характеристики. Рекултивацията на засегнатите площи ще окаже положително влияние на екологичния статус на територията и ще повиши нейната привлекателност.

За хармонизирането на местната политика за управление на отпадъците с промените в ЗУО, през 2013 година **Община Златоград** разработи стратегическата рамка, която предвижда постигането на конкретни цели до 2020

година, чрез прилагане на интегрирана система за разделно събиране на отпадъците. В тази връзка е актуализирана и допълнена, приетата и одобрена с Решение Д625/28.04.2010 година на Общински съвет Златоград, Програма за управление на отпадъците в Община Златоград.

Системата за събиране на отпадъци е обхванала цялата територия на Община Златоград и обхваща 100 процента от населението. Включени са всички населени места, с изключение на селата Фабрика и Мързян, в които няма постоянно пребиваващи жители. Събирането и извозването на отпадъците се извършва от общински отдел „Чистота“, със специализирани сметосъбиращи машини. Твърдите битови отпадъци се депонират на регионалното депо за ТБО-гр.Мадан. Депото е изградено и функционира съгласно нормативната база. Съгласно комплексно разрешително експлоатацията на новата клетка на регионалното депо ще се извършва по технология, която включва и запръстяване.

В Община Златоград има отредена площадка за строителни отпадъци, където се контролират постъпващите отпадъци. Такива площадки има само в пет общини от областта. Започната е процедура по обособяване на площадка за компостиране на биоразградим зелен отпадък.

3.2. ПРЕДИМСТВА НА ИНФРАСТРУКТУРНАТА ОСИГУРЕНОСТ

- ✓ *Важна транспортна артерия, имаща голямо значение за транспортните и икономически връзки на МИГ е първокласният път Е-85 (преминава през територията на община Кирково), който е част от общоевропейския транспортен коридор №9 (Финландия-Украйна-Румъния-Русе-Хасково-Александруполис) и води до ГКПП „Маказа – Нимфея“. Пътната отсечка дава възможност за бързо транспортиране на произведените на територията на МИГ стоки, предвидени за износ по направление на ЕС или Централна Азия, като същевременно представлява и предпоставка за развитие на услугите и създаването на малки и средни предприятия;*
- ✓ *Добре изградена пътна мрежа, въпреки че на места и в двете общини състоянието и не е много добро;*
- ✓ *Функционираща пречиствателна станция за отпадни води – ПСОВ – Златоград за територията на град Златоград;*
- ✓ *На територията на МИГ няма значими замърсители на атмосферата и не са регистрирани емисии на вредни вещества.*

ЧАСТ III Анализ на икономическото развитие на територията на МИГ

В настоящата част са анализирани основните икономически показатели на функциониращите предприятия на територията на МИГ Кирково – Златоград, свързани с иновационния потенциал на бизнеса.

1. Обща характеристика на икономиката

Икономическото развитие на територията на МИГ Кирково - Златоград през последните години се характеризира с общите белези на икономическото развитие на страната като цяло, но в двете общини в състоянието и структурата на икономиката има значителни разлики. **Икономиката на община Кирково е с изразен аграрен характер, със сравнително ниска конкурентоспособност.** Тютюнопроизводството дава икономическия облик и характеристика на общината. В промишления сектор най-силно са развити шивачеството и металообработването, но индустриалните предприятия нямат характер на структуроопределящи отрасли. На територията на общината има ограничени залежи на полезни изкопаеми, предимно с местно значение. Туризмът няма значимо присъствие в икономиката на общината. Основната селскостопанска култура е тютюнът, слабо са застъпени фуражните култури. Животновъдството е доминирано от говедовъдството, по-слабо са развити птицевъдството и пчеларството. Горското стопанство е осигурено с горски фонд, стопанисван от Държавно горско стопанство - Кирково. Липсата на големи промишлени предприятия, както и слабото индустриално развитие на общината в миналото са допринесли за съхраняване на природната среда, която представлява **неизползван ресурс за развитие на хранително-вкусова промишленост,** основана на екологично земеделие.

Особеност на досегашното развитие на община Кирково е **изградената добра производствена база в частния сектор.** Общината притежава благоприятни предпоставки за икономическо развитие и е необходимо да се търсят и осигуряват възможности ресурсите да бъдат използвани по-добре, за да се осигурят условия за устойчиво социално-икономическо развитие. Определяща роля в икономиката на общината има частния сектор. Повечето от предприемачите, които започват свой самостоятелен бизнес, се насочват към сектора на услугите и по-специално към търговията.

Икономиката в община Златоград е добре развита, с диференцирана структура с основни отрасли: промишленост, търговия, туризъм, услуги, строителство, транспорт. **Най-силно представеният сектор в община Златоград е промишлеността.** Секторът е с дългогодишни традиции, базирани първоначално на силно развитото занаятчийско производство. Златоград се формира като

процъфтяващ занаятчийски център в началото на ХХ-ти век. Наред с промишлените производства, основани на традиционното занаятчийско производство, се появяват и промишлени производства със стратегически характер в национален мащаб. Десетилетия наред община Златоград е с развита и работеща промишленост със завоювани позиции в отраслите:

- ✓ Минно-добивна промишленост
- ✓ Текстилна промишленост
- ✓ Шивашка промишленост
- ✓ Машиностроене и металообработка
- ✓ Дърводобивна и дървопреработваща промишленост
- ✓ Мебелна промишленост
- ✓ Хранително-вкусова промишленост

По-съществена концентрация на икономическите субекти е налична в рамките на град Златоград. В останалите населени места в общината няма съществена икономическа активност, с изключение на **Ерма река**, където е съсредоточена основната дейност на най-голямото предприятие от сектор добивна промишленост и най-голям работодател - „ГОРУБСО-Златоград“ АД.

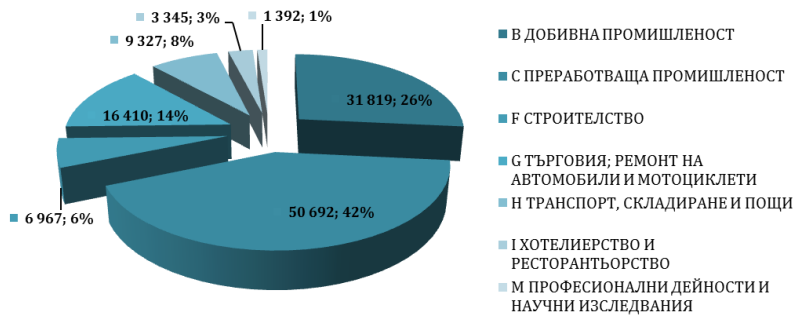
Селскостопанският фонд на община Златоград се характеризира с ниско продуктивните земи, с голяма пространствена разпокъсаност и разположени в труднодостъпни за механизизирано земеделско производство терени, но с добър потенциал за развитие на биологично земеделие и екологично животновъдство. Физикогеографските условия (преобладаващия планински характер на релефа) и структурата на поземлените ресурси, както и регулираната горскостопанска дейност, са фактори за развитието на горското стопанство.

2. Основни икономически показатели на предприятията на територията на МИГ Кирково - Златоград

По данни на НСИ на територията на МИГ, през 2014 г. броят на предприятията в сектор „Търговия“ е най-голям – общо 381. На следващо място по брой са регистрираните в сектор хотелиерство и ресторантьорство – общо 105. В сектор преработваща промишленост са регистрирани 103 предприятия.

Основните показатели, според които може да се определи най-значителния потенциал за развитие и влияние върху устойчивото развитие на икономиката са произведената продукция, приходите от дейността и броят на заетите.

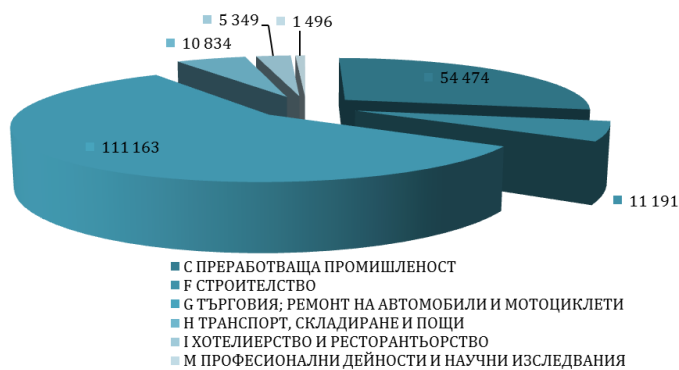
Фигура 3 Произведена продукция от предприятията, развиващи дейност в най-значимите икономически сектори в местната икономика (в хил.лв.), 2014 г.

На първо място по произведена продукция през 2014 г. е преработващата промишленост с 50 692 хил.лв. На следващо място е добивната промишленост – 26 % от

произведената продукция. Въпреки незначителния си дял от 1 %, професионалните дейности и научни изследвания присъстват в структурата на икономиката на територията на МИГ.

Фигура 4 Приходи от дейността на предприятията от най-значимите икономически сектори в местната икономика (в хил.лв.), 2014 г.

Най-съществена част от общите приходи от дейността заемат предприятията в сектор търговия – 47,6 % от приходите на всички предприятия, на следващо място са предприятията от преработващата

промишленост с 23,3 % приходи от дейността или 54 474 хил.лв. приходи от дейността. Приходите от дейността на сектор М Професионалните дейности и научни изследвания са 1 496 хил.лв. за 2014 г.

Фигура 5 Дял на заетите лица от общия брой заети в основните за местната икономика сектори, 2014 г.

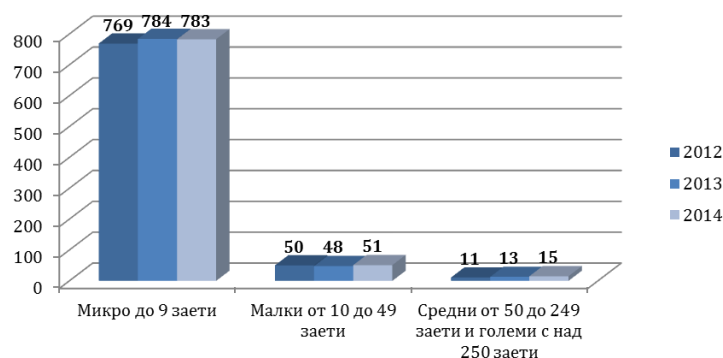
По показателя брой заети лица, основно място на територията на МИГ заема сектор С Преработваща промишленост. През 2014 г. секторът осигурява заетост на 2 039 лица. На следващо

място са заетите в сектор търговия, общо 926 лица през 2014 г. и заетите в областта на хотелиерството и ресторантьорството с 288 заети. Сектор М Професионалните дейности и научни изследвания осигурява заетост на 84 лица през 2014 г.

Най-голям дял в разходите за придобиване на ДМА през 2014 г. има индустрията – 48,8 % от общата стойност на показателя, в т.ч. преработвателната промишленост, която от общия дял на разходите за ДМА заема 42,7 % (4 222 хил.лв.) през 2014 г.

Предприемаческата активност на територията на двете общини леко нараства през периода 2014 – 2016 г., по-значително при създаването на средни предприятия, със заети от 50 до 249 лица. През 2014 г. функционират общо 11 предприятия от тази категория (4 в Кирково и 7 в Златоград), две години по-късно средните предприятия са общо 15 (5 в Кирково и 10 в Златоград). Тази тенденция е много благоприятна, тъй като показва потенциал и капацитет за развитие на предприятията, осигуряващи устойчива и нарастваща заетост. Данните за броя микро, малки и средни предприятия са представени на следващата фигура:

Фигура 6 Брой предприятия на територията на МИГ според категорията, НСИ

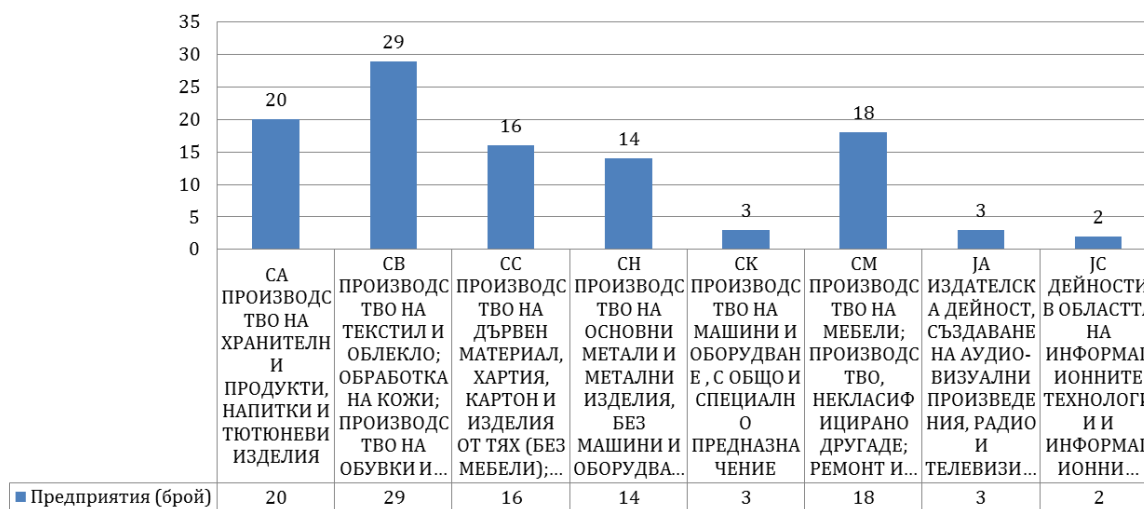
Данни за разходите за НИРД в НСИ са налични само на областно ниво. За двете области Смолян и Кърджали, на чиято територия попада МИГ данните са представени в следващата таблица

Показатели	2012	2013	2014	2015	2016
Разходи за научноизследователска и развойна дейност (НИРД) (хил.лв)	110	1 578	4460
Област Смолян	1 578	1 292
Област Кърджали	110	3 168
Персонал, зает с научноизследователска и развойна дейност (НИРД) (брой)	74	110
Област Смолян	71	86
Област Кърджали	3	24

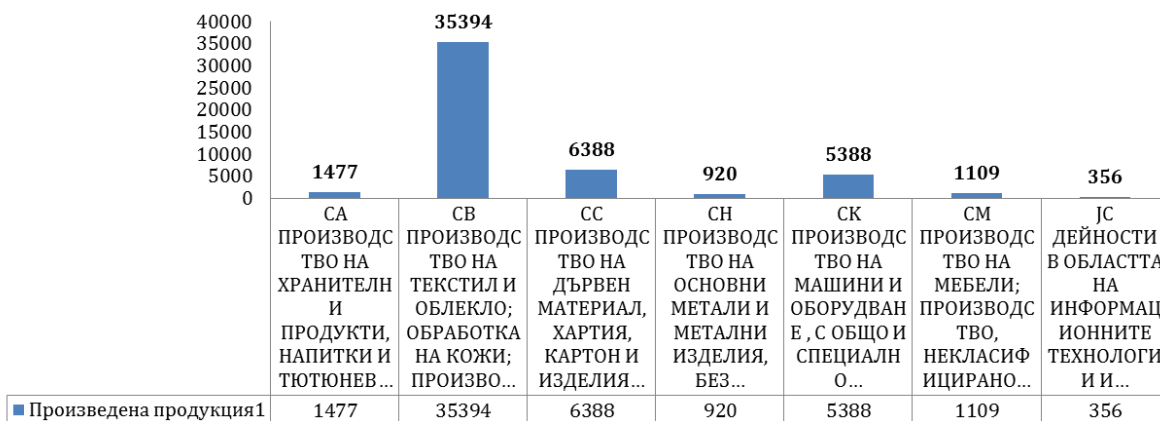
Иновационната активност е тясно свързана с научноизследователска и развойна дейност, която е **слабо развита** на територията и на двете области, в които попада МИГ – Област Смолян и Област Кърджали. Положителен факт е подобряването на сектора НИРД през последните две години, за които е налична информация в НСИ (2015 и 2016 г.), когато персоналът зает с НИРД нараства от 74 на 110 (по-значително в Област Кърджали) и разходите за НИРД се повишават от 1 578 хил.лв. на 4 460 хил.лв. Тази тенденция показва **добър иновационен потенциал за развитие на предприятията и на-вече на МСП на територията на МИГ.**

Значимостта на промишлеността за цялостният облик на икономиката на територията на МИГ Кирково – Златоград изискват по-задълбочено изследване, на приоритетните сектори, съгласно Националната стратегия за насърчаване на малките и средни предприятия 2014 – 2020 г. В тази връзка са използвани наличните в НСИ данни от 2014 г. за предприятията на територията на МИГ, съгласно тяхната технологична интензивност. Техните основни показатели са представени на следващите фигури:

Фигура 7 Брой предприятия по икономически дейности общо за общини Кирково и Златоград, 2014 г.

Фигура 8 Произведена продукция (в хил.лв.) по икономически дейности общо за общини Кирково и Златоград, 2014 г.

Анализ на данните на нискотехнологичните и средно нискотехнологични промишлени производства на територията на МИГ

Съгласно данните, представени на горните две фигури, най-голям брой предприятия – общо 29 и с най-голям дял от произведената продукция за територията на МИГ Кирково - Златоград (само от изследваните по-горе сектори) попадат секторите С13 „Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло“, С14 „Производство на облекло“, С15 „Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм“. Съгласно Националната стратегия за насърчаване на малките и средни предприятия 2014 –

2020, тези сектори са определени като **нискотехнологични и средно нискотехнологични промишлени производства**. Произведената продукция от тези предприятия през 2014 г. е 35 394 хил.лв. Нейната стойност е нараснала с 8 219 хил.лв. в сравнение с 2012 г., което се дължи на повишаване на производствения капацитет на предприятията през годините и е признак за устойчивост в сектора.

В същата група - **нискотехнологични и средно нискотехнологични промишлени производства** попадат още 20 предприятия, развиващи своята дейност в секторите С10 „Производство на хранителни продукти“; С11 „Производство на напитки“, а произведената продукция от тези предприятия през 2014 г. е 1 477 хил.лв. Други 16 предприятия от секторите С16 „Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели; производство на изделия от слама и материали за плетене“; С17 „Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон“; С18 „Печатна дейност и възпроизвеждане на записани носители“, имат произведена продукция през 2014 г. 6 388 хил.лв. В секторите С31 „Производство на мебели“; С32 „Производство, некласифицирано другаде“; С33 „Ремонт и инсталиране на машини и оборудване“ работят 18 предприятия с общо произведена продукция през 2018 г. в размер на 1 109 хил.лв. С най-ниска стойност по произведена продукция от ниско технологичните производства са 14-те предприятия от територията на МИГ Кирково – Златоград, работещи в секторите С24 „Производство на основни метали“; С25 „Производство на метални изделия, без машини и оборудване“ – 920 хил.лв.

Анализ на данните на високотехнологичните и средно високотехнологични промишлени производства на територията на МИГ

Съгласно технологична интензивност, в групата на **високотехнологични и средно високотехнологични промишлени производства** попадат 3 предприятия от сектор С28 „Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение“, които са произвели през 2014 г. продукция на обща стойност 5 388 хил.лв. Тази стойност нараства през всяка от трите изследвани години, което е положителна тенденция за продължаващото и устойчиво развитие на предприятията.

Анализ на данните на интензивните на знание услуги на територията на МИГ

Секторите от **интензивните на знание услуги** (съгласно Националната стратегия за насърчаване на малките и средните предприятия 2014-2020) също са представени на територията на МИГ Кирково – Златоград. В сектор J62 „Дейности в областта на информационните технологии“ има две предприятия, които през 2014 г. имат общо 356 хил.лв. произведена продукция.

Изводи за потенциала на бизнеса приоритетните сектори, съгласно Националната стратегия за насърчаване на малките и средни предприятия 2014 – 2020 г.

От данните може да се заключи най-висок потенциал имат предприятията от групата **високотехнологични и средно високотехнологични промишлени производства** (3 предприятия), следвани от **ниско технологични и средно нискотехнологични промишлени производства** (основно в секторите С13 „Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло“; С14 „Производство на облекло“; С15 „Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм“) – 29 предприятия. Средната стойност за предприятие на показателя произведена продукция за 2014 г. от общо произведената продукция от 3-те предприятия (от първата група) е 1 796 хил.лв., което показва най-значителен потенциал за развитие. За 29-те предприятия от групата на ниско технологични и средно ниско технологични промишлени производства, средната стойност на произведената продукция е от едно предприятия е 1 220 хил.лв.

3. Изпълнение на проекти от бизнеса за подобряване на конкурентоспособността на предприятията на територията на МИГ (финансирани проекти от ОПК 2007 – 2014 и ОПИК 2014 – 2020)

Данните от ИСУН за изпълнението на ОП Конкурентоспособност 2007-2013 показват, че няма нито един бенефициент, регистриран на територията на община Кирково или община Златоград не е изпълнил проект по ОПК 2007 – 2013 г. **На територията на община Кирково** е изпълнен 1 проект от "ВСК КЕНТАВЪР-ИЗ ДИНАМИКА" ЕООД - предприятие, което не е регистрирано на територията на Кирково, но има производство в общината. Проектът е на стойност 4 847 231 лв.

През настоящият програмен период 2014 – 2020 г. на територията на Община Златоград има регистрирани (в системата ИСУН 2020) общо 4 проекта по Оперативна програма “Иновации и конкурентоспособност” 2014 – 2020 г., три от които за подобряване на енергийната ефективност в производството и един проект в областта на иновациите: „Внедряване на иновативен процес за максимално разкриване на рудни минерални фази“. Проектът е приключил, той е на обща стойност 2 996 987.00 лв. (1 498 493.50 лв. БФП и 1 498 493.50 лв. собствено финансиране) и е реализиран от РОДОПИ ЕКО ПРОДЖЕКТС ЕООД в периода от януари 2017 г. до юли 2018 г. Проектът включва внедряване на иновативен процес в производството на кандидата, който е **защитен с полезен модел** и води до производство на висококачествени концентрати с повишено съдържание на цветни метали, редуциране на тежките метали в крайния отпадък и възможност за използването му в строителството в минната индустрия. Проектът попада в тематична област **„Мехатроника и чисти технологии“** от Иновационната стратегия за интелигентна специализация и по-конкретно в направление „Чисти технологии с акцент върху транспорта и енергетиката (съхранение, спестяване и ефективно разпределение на енергия, електрически превозни средства и екомобилност, водород-базирани модели и технологии,

безотпадни технологии, технологии и методи за включване на отпадъчни продукти и материали от производства в други производства)“.

На територията на Община Кирково има регистриран (в системата ИСУН 2020) 1 проект по Оперативна програма “Иновации и конкурентоспособност” 2014 – 2020 г. за подобряване на производствения капацитет. Проектът е изпълнен в периода февруари 2016 г. – март 2017 г. и е на стойност 1 560 800.30 лв. (936 480.18 лв. БФП и 624 320.12 лв. собствено финансиране).

4. ПРЕДИМСТВА НА ИКОНОМИКАТА

- ✓ *Подобряването на сектора НИРД през 2015 и 2016 г. на територията на двете области, в които попада МИГ (Смолян и Кърджали), разходите за НИРД се повишават от 1 578 хил.лв. на 4 460 хил.лв. Тази тенденция показва добър иновационен потенциал за развитие на МСП на територията на МИГ.*
- ✓ *Добре развита и с диверсифицирана структура икономика на територията на община Златоград и изградена добра производствена база в община Кирково;*
- ✓ *Развита и работеща промишленост с дългогодишни традиции и със завоювани позиции на национално ниво в минно-добивната, текстилната, шивашката промишленост, машиностроенето и металообработката, дърводобивната и дървопреработваща промишленост, мебелната и хранително-вкусова промишленост;*
- ✓ *Изразена устойчива тенденция към нарастване на основните икономически показатели в дейността на предприятията от сектор „Промисленост“, който е най-значимия отрасъл;*
- ✓ *Въпреки незначителния си дял от 1 %, професионалните дейности и научни изследвания присъстват в структурата на икономиката на територията на МИГ;*
- ✓ *До 2013 г. на територията на МИГ не функционира нито едно предприятие в сектор **ИС ДЕЙНОСТИ В ОБЛАСТТА НА ИНФОРМАЦИОННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ И ИНФОРМАЦИОННИ УСЛУГИ**, като през 2014 г. вече има създадени 2 такива предприятия с произведена продукция само за 2014 г. в размер на 356 хил.лв.*
- ✓ *Засилване на интереса към европейско финансиране за реализиране на частни проекти, вкл. реализиран един проект в областта на иновациите.*

ЧАСТ IV Анализ на иновационния потенциал на МСП на територията на МИГ

Европейска и национална политика в областта на иновациите разглеждат иновационния потенциал на икономиката в контекста на следните основни области:

- ✓ Съвкупен иновационен продукт (иновативност на икономиката)
- ✓ Предприемачество
- ✓ Инвестиции и финансиране
- ✓ Човешки капитал
- ✓ Информационни и комуникационни технологии

В следващата таблица са представени обобщените изводи за територията на МИГ Кирково – Златоград в основните области, необходими за развитие на иновационния потенциал на бизнеса:

Област	текущо състояние на територията на МИГ Кирково - Златоград	перспективи и предпоставки за развитие
Съвкупен иновационен продукт (иновативност на икономиката)	Иновационният потенциал на бизнеса не е развит. Липсват проекти и производства в областта на иновациите в периода до 2018 г. През 2018 г. има реализиран един проект в частния сектор, включващ внедряване на иновативен процес в производството на кандидата, който е защитен с полезен модел. Интензивните на знание услуги на територията на МИГ са представени от 2 предприятия. На територията на МИГ функционират 3 предприятия от групата високотехнологичните и 29 предприятия от средно високотехнологичните промишлени производства.	Най-висок потенциал за развитие имат предприятията от групата високотехнологични и средно високотехнологични промишлени производства. Подобряването на сектора НИРД през 2015 и 2016 г. на територията на двете области, в които попада МИГ (Смолян и Кърджали) показва добър иновационен потенциал за развитие на МСП. Въпреки незначителния си дял от 1 %, професионалните дейности и научни изследвания присъстват в структурата на икономиката на територията на МИГ.
Предприемачество	Броят на създадените средни и големи предприятия на територията на МИГ, които осигуряват заетост на най-голям брой лица нараства от 11 през 2012 г. на 15 през 2014 г. Нараства и броят на малките предприятия, но само на територията на	Повишаването на предприемаческата активност, изразено в нарастване броя на МСП, макар и с бавни темпове е благоприятна тенденция, тъй като показва потенциал и капацитет за развитие на предприятията, осигуряващи устойчива и нарастваща заетост.

Област	текущо състояние на територията на МИГ Кирково - Златоград	перспективи и предпоставки за развитие
Инвестиции и финансиране	<p>Община Златоград – от 18 през 2012 на 22 през 2014 г.</p> <p>Засилен интереса към европейско финансиране за реализиране на частни проекти, вкл. в областта на иновациите на територията на МИГ.</p> <p>Нарастване на разходите за придобиване на ДМА в индустрията на територията на МИГ.</p> <p>Подобряване на сектора НИРД на областно ниво през 2015 и 2016 г., когато персоналът зает с НИРД нараства от 74 на 110 (по-значително в Област Кърджали) и разходите за НИРД се повишават от 1 578 хил.лв. на 4 460 хил.лв.</p> <p>Двете общини от територията на МИГ попадат в Списък на общините с или над 25 % по-висока от средната за страната, за каквито се предвиждат допълнителни стимули за инвеститорите със сертифицирани инвестиционни проекти Клас А, В и приоритетни инвестиционни проекти, като нулев процент данък печалба за инвестиции и др.</p>	<p>Засилването на интереса на бизнеса към европейско финансиране е добра предпоставка за нарастване на бъдещите инвестиции в предприятията. Достъп до финансиране чрез мерките от СВОМР на МИГ Кирково – Златоград, насочени към частния сектор ще насърчи инвестиционната активност на територията на МИГ.</p> <p>Подобряване на сектора НИРД на областно ниво показва добър иновационен потенциал за развитие на предприятията и на-вече на МСП на територията на МИГ.</p> <p>Възможността, осигурена от Закона за насърчаване на инвестициите за допълнителни стимули за инвеститорите със сертифицирани инвестиционни проекти Клас А, В и приоритетни инвестиционни проекти, като нулев процент данък печалба за инвестиции и др. за общини с или над 25 % по-висока от средната за страната ще благоприятства насърчаването на инвестиции от този клас на територията на МИГ.</p>
Човешки капитал	<p>Добра образователна структура на населението и обезпеченост с образователни заведения и преподаватели, в т.ч. наличие на център за професионално образование в град Златоград с активна</p>	<p>Човешките ресурси са с добро образователно ниво, което е предпоставка за развитие на повисокотехнологични и интензивни на знание икономически сектори.</p> <p>Благоприятната полова структура на трудоспособното население като цяло е</p>

Област	текущо състояние на територията на МИГ Кирково - Златоград	перспективи и предпоставки за развитие
	лицензия по повече от 100 специалности. Половата структура на трудоспособното население е равномерна на територията на МИГ. Към 31.12.2016 г. жените са 50,51 % от населението или 16 270, а мъжете 49,49 % или 15 944. От тях в трудоспособна възраст са 10 659 мъже и 9 045 жени	предпоставка за развитие на различни икономически дейности, предполагащи преобладаваща работна сила от единия или другия пол.
Информационни и комуникационни технологии	До 2013 г. на територията на МИГ не функционира нито едно предприятие в сектор ИС ДЕЙНОСТИ В ОБЛАСТТА НА ИНФОРМАЦИОННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ И ИНФОРМАЦИОННИ УСЛУГИ , като през 2014 г. вече има създадени 2 такива предприятия с произведена продукция само за 2014 г. в размер на 356 хил.лв.	Развитието на предприятия в областта на ИКТ има добри перспективи на национално ниво. Бизнесът в този сектор осигурява значително по-високо заплащане на служителите, което води до повишаване стандарта им на живот. Увеличаването на предприемаческата активност в сектора на територията на МИГ Кирково – Златоград е добра предпоставка за бъдещото развитие на този сектор.

На територията на МИГ съществува иновационен потенциал за развитие на МСП, чието оползотворяване ще повлияе върху ключовоопределящите параметри от развитието на територията. Ще стимулира представители на МСП към иновативен подход, ще повиши конкурентоспособността на местната икономика и ще повиши експортния потенциал на предприятията. Достъп до финансиране за МСП чрез мерките от СВОМР на МИГ Кирково – Златоград, насочени към частния сектор ще насърчи инвестиционната активност на територията на МИГ.